

De Bronnenwijzer: een vraaggericht concept voor het ontsluiten van informatiebronnen

Er zijn op zijn minst drie belangwekkende trends in de ontwikkeling van bibliotheekcatalogi. Eén: het bezit van veel bibliotheken wordt samengebracht in één collectieve catalogus of in één netwerk. Twee: naast fysieke informatiedragers worden ook websites beschreven. Drie: vanuit één publieksinterface worden verschillende databanken toegankelijk, enerzijds bibliotheekcatalogi, anderzijds fulltextdatabanken. De term 'catalogus' verliest zijn oorspronkelijke betekenis van 'de beschrijving van de in de collectie aanwezige documenten met vermelding van het beschreven materiaal' (Winkler Prins).

Een catalogus is een veelkoppig monster geworden. De modale gebruiker die wat basisinformatie zoekt over dyslexie, is niet geholpen met 486 treffers. Redding in zicht: de Bronnenwijzer komt er aan!

De geautomatiseerde inlichtingenwerker

Stel dat een anderstalige klant aan de inlichtingenbalie vraagt waar hij een cursus Nederlands vindt. De medewerker kan zich ertoe beperken de juiste kast aan te wijzen. Een gesprekje kan echter wonderen doen. De medewerker wijst de klant op een cursus die start in de avondschool, brengt hem in contact met beeldwoordenboeken, het krantje *Wablieft* en boekjes met het label 'makkelijk lezen'. Hij stelt als het ware een pakket samen van media die nuttig kunnen zijn binnen de vraagcontext van de klant.

Dat is wat de Bronnenwijzer wil doen, virtueel weliswaar. Hij maakt hiervoor gebruik van de vakkennis die aanwezig is in alle deelnemende bibliotheken.

Wat is de Bronnenwijzer?

De Bronnenwijzer is de naam van een softwareconcept waarmee een selectie van informatiebronnen (Infowijzers) kan worden samengesteld op maat van een klantprofiel.

Waar andere zoekinstrumenten, zoals catalogi en zoekmachines op het internet, voornamelijk zo veel mogelijk informatie over een bepaald onderwerp ophoesten, gaat de Bronnenwijzer in het overweldigende aanbod op zoek naar een beperkt pakket van bronnen dat het best aansluit bij de vragen van de klant. Relevantie is nu een kernwoord. De traditionele logica wordt omgekeerd: een catalogus wil het

EDWIN VAN TROOSTENBERGHE is bibliothecaris in Middelkerke
edwin.vantroostenberghe@middelkerke.be

aanbod ontsluiten, de Bronnenwijzer ontsluit de vragen en gaat op zoek naar de bronnen die een antwoord geven.

Een Infowijzer is de naam die we geven aan een selectie van informatiebronnen. De selectie houdt niet enkel rekening met de vraagcontext, maar zo mogelijk ook met andere criteria, zoals de woonplaats van de gebruiker of zijn leesniveau. De klant wordt in de eerste plaats verwezen naar bronnen die direct beschikbaar zijn. Wie in de bibliotheek van Overpelt zoekt, zal beter geholpen zijn met media die daar aanwezig zijn en met de cursussen in de omgeving.

Wat zijn vraagcontexten?

Een vraagcontext slaat op de omstandigheid die aanleiding geeft tot de vragen van de klant. In essentie kan de vraag van een klant te maken hebben met vijf soorten contexten:

- studie;
- werk;
- vrijetijdsbesteding, hobby;
- zelfredzaamheid;
- algemene ontwikkeling.

De vraagcontext duidt de relatie aan tussen het onderwerp en de klant. Het zegt iets over wat de klant met het onderwerp wil aanvangen, over de reden waarom hij de informatie nodig heeft.

Voorbeelden:

- de klant wil zijn rijbewijs halen;
- de klant heeft een conflict met zijn buurman;
- de klant heeft een ziekte;
- de klant zoekt werk;
- de klant gaat op reis.

Wat is de inhoud van een Infowijzer?

In een infowijzer worden bronnen verzameld rond verschillende vraagtypes.

Voorbeelden:

- een eerste oriëntatie op een bepaald thema, leesbaar voor een leek;
- getuigenissen van mensen die met dezelfde vraagcontext geconfronteerd geweest zijn;
- cursussen over het thema;
- hoe op de hoogte blijven van dit thema;
- hoe in contact komen met andere mensen die met het thema te maken hebben;
- standaardwerken rond het thema;
- organisaties of personen die kunnen helpen;
- zelfstudie.

Elk vraagtype correspondeert met een informatietype (oriënterende informatie, cursusinformatie...). Het benoemen van informatietypes vormt een belangrijk onderdeel van de conceptontwikkeling van de Bronnenwijzer. De Bronnenwijzer kan maar een getuigenis over dementie ophalen in de Vlacc als die ook het informatietype 'getuigenissen' hanteert. In het hele catalografische gebeuren, voornamelijk bij de inhoudelijke ontsluiting, zou meer belang gehecht moeten worden aan het doel, de doelgroep, het gebruiksnut van de bronnen.

De Bronnenwijzer zoekt niet enkel bibliotheekbronnen (boeken, tijdschriften, cd's, dvd's, cd-roms...). Hij spoort ook onlinebronnen op (fulltextinformatie, referenties van organisaties, opleidingen, activiteiten, producten...).

Hoe krijgt de klant toegang tot Infowijzers?

Hoewel alle Infowijzers op een site in een menu samengebracht zullen worden, is het de bedoeling ze in de eerste plaats te koppelen aan bestaande instrumenten.

Via een catalogus

De klant zoekt in een catalogus. Hij tikt een onderwerp in, bijvoorbeeld 'diabetes'.

Als prominente treffer krijgt de klant de titel 'Infowijzer: leven met diabetes'.

De klant klikt deze treffer aan. In een aparte interface wordt de Infowijzer aangeboden.

Hoe wordt gewaakt over consistentie in de redactie?

Het contentmanagement van de Bronnenwijzer voorziet naast aanmelders en redacteurs ook een eindredacteur. Wat de redacteur heeft afgewerkt, stuurt hij ter beoordeling naar de eindredacteur, die de informatie vervolgens voor publicatie vrijgeeft.

De software voorziet de mogelijkheid om met een vaste periodiciteit een attenderingsmail te versturen. Daarnaast kan de eindredacteur rapporten opvragen om te zien hoe vaak redacteurs controles en aanpassingen hebben uitgevoerd. Deze functies moeten garanderen dat de Infowijzers regelmatig bijgewerkt worden.

Relatie tot de Aquabrowser

De Aquabrowser indexeert verschillende databanken en biedt zo veel mogelijk resultaten. Die kunnen uitgebreid worden via automatisch gegenereerde associaties. Ze kunnen ook verfijnd worden door beperkingen in te stellen op basis van formele (bv. materiaalsoort) en inhoudelijke criteria (bv. leeftijd).

In principe kan de Aquabrowser op twee manieren gecombineerd worden met de Bronnenwijzer:

- bij de verfijning van de zoekresultaten kunnen de resultaten beperkt worden tot die bronnen die geselecteerd werden door de Bronnenwijzer;
- de Bronnenwijzer wordt door de Aquabrowser doorzocht op dezelfde manier als de andere databanken en de Infowijzers worden tussen de andere hits gepresenteerd;
- de Infowijzers worden toegankelijk gemaakt via een banner, naar analogie van de voorgestelde oplossing voor Winob en Ovinob.

Relatie tot de Informatiearrangementen van de beleefbibliotheek van Drachten

Een Infoarrangement is, net als een Inforwijzer, een beperkte selectie van informatiebronnen rond een bepaald thema, dat niet beperkt is tot bibliotheekbronnen. De klant krijgt toegang via een menu. Eerst worden informatiedomeinen gepresenteerd, vervolgens concrete thema's.

Conceptueel liggen beide producten dicht bij elkaar, maar er zijn markante verschillen:

- de infoarrangementen gaan uit van thema's in plaats van vraagcontexten;
- ze zijn meer gericht op inspireren dan op informeren. Dat blijkt al uit de prikkelende, wervende titels, tegenover de zakelijke titels van de Infowijzers;
- de pakketten worden softwarematig niet dynamisch samengesteld;
- er is wel een link van de Infoarrangementen naar de catalogus, maar niet omgekeerd.

Project Delphi

De Bronnenwijzer is een product van Project Delphi. Dat is een samenwerkingsverband tussen de bibliotheken van Middelkerke, Oostkamp, Vlissingen en Zottegem. Het is een laboratorium dat de omslag van een collectiegericht naar een vraaggericht bibliotheekwerk wil stimuleren en faciliteren. Het project wordt gesubsidieerd door de provincies West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en Zeeland en door het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling.

In de beoordelingsgroep zitten vertegenwoordigers van Euregio Scheldemond, de drie betrokken provincies, VCOB, VVBAD, Linc, Bibliotheek Gent, Bibliotheekschool Gent, Socius, Winob, Ovinob, VOB, Procesbureau bibliotheekvernieuwing en de Vlaamse Gemeenschap.

Website: www.delphiproject.net

Beide producten dienen gedeeltelijk een ander doel en vullen elkaar aan. In principe zou voor beide dezelfde software gebruikt kunnen worden. Met de software van de Bronnenwijzer kunnen verschillende soorten selecties gemaakt worden. Ze biedt het voordeel dat een contentmanagementsysteem het mogelijk maakt om er een landelijk instrument van te maken.

Relatie tot Al@din

Al@din is een vraagbaak, waarbij de gebruiker in zijn eigen woorden een vraag noteert op een elektronisch formulier. Achtereenvolgens kunnen de databank van al behandelde vragen, de lokale bibliotheek, een gespecialiseerde bibliotheek en een extern deskundige ingeschakeld worden om een antwoord te geven. De beantwoorders hebben meestal het raden naar de vraagcontext.

Al@din geeft effectief antwoord op de vragen en vermeldt daarbij de gebruikte bronnen of verwijst naar nuttige bronnen, terwijl de Bronnenwijzer alleen maar bronnen aanwijst. De Bronnenwijzer is er niet op gericht één specifieke vraag te beantwoorden, maar geeft veeleer een overzicht van bronnen binnen een bepaalde vraagcontext.

Voor bepaalde vraagcontexten kan het relevant zijn vanuit een Infowijzer te verwijzen naar vragen die in Al@din werden beantwoord.

Relatie tot enkele prominente databanken

Vlabidoc (Vlaamse bibliotheken en documentatiecentra) is een databank van de VVBAD (Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek-, Archief- en Documentatiewezenen vzw) waarin de basisgegevens van de meeste bibliotheken en documentatiecentra in Vlaanderen opgenomen zijn. De Bronnenwijzer kan deze databank bevragen in functie van Infowijzers waar informatie over gespecialiseerde documentatiecentra nodig is. Informatietype: 'Verder zoeken'.

Mediargus (de Vlaamse persdatabank) is een particulier product, met het VCOB (Vlaams Centrum voor Openbare Bibliotheken) als een belangrijke klant en partner.

De persmappen (ruim 100 onderwerpen samengesteld door de openbare bibliotheken) kunnen een interessante bron zijn voor Infowijzers in de sfeer van schoolopdrachten. Informatietype: 'De pers over...'

- als inhoudelijk belangrijke artikels in rubrieken ondergebracht zouden worden;
- als ook thematijdschriften opgenomen zouden worden.

Webwijzer (portaalsite met kwaliteitsvolle hoofdzakelijk Nederlandstalige websites) is een product van het VCOB. De Webwijzer is een belangrijke inspiratiebron bij het samenstellen van een Infowijzer. Naar de Webwijzer zou ook verwezen kunnen worden als de gebruiker van de Infowijzer meer informatie nodig heeft. Informatietype: 'Verder zoeken'.

Infowijzer, een beroep met toekomst

Digitale documentatiemappen is een product van de openbare bibliotheek Gent. Het is een portaal van elektronische documenten beschikbaar op het internet, in de eerste plaats gericht op scholieren en toegankelijk gemaakt via een zoekboom en via een onderwerpslijst. De sterkte van dit product is vooral dat het websites ontsluit tot op het niveau van het gezochte document. Het onderhoud is heel arbeidsintensief. Vooral voor het samenstellen van Infowijzers in de sfeer van studie kunnen de digitale documentatiemappen een nuttige bron zijn.

Meer Over Media (MOM) is een product van Biblion met recensies van zowel non-fictie als fictie. Indien de appreciaties van het gebruiksnut ook geformaliseerd zouden worden in een ontologie, dan zou dit een belangrijke hulpbron kunnen zijn voor de redacteurs van de Bronnenwijzer. Recensenten hebben, méér dan catalografen, zicht op de inhoud van een werk. De recensies kunnen ook als basis dienen voor de annotaties in de Infowijzers.

Word Wat Je Wil is de opleidingendatabank van DIVA. De ambitie is het volledige aanbod van cursussen in Vlaanderen in kaart te brengen. Als die ambitie gehaald wordt, kan de Bronnenwijzer bij elke vraagcontext een *query* voorzien die de cursussen over het onderwerp in de eigen regio oplijst. Naast de beperkte dekking is er op dit moment nog een belangrijk probleem: omdat het veld 'doelgroep' een vrij veld is en niet uit een ontologie komt, kun je er niet op zoeken.

Het ontbreekt in Vlaanderen aan de **productendatabank**, waarin alle diensten van de overheid en de *social profit* toegankelijk gemaakt worden. De VVSG zet momenteel een project op om alvast overheidsproducten in kaart te brengen. In Nederland is met het GIDS-project een heel interessante constructie in de maak. Een productendatabank zou de gebruiker van de Bronnenwijzer een overzicht kunnen

geven van de dienstverlening die binnen zijn vraagcontext relevant is.

Wat kan de Bronnenwijzer betekenen voor Bibliotheek.be?

De hoger beschreven producten hebben allemaal hun mogelijkheden en beperkingen. Afhankelijk van het soort van vragen zal het ene zoekinstrument betere zoekresultaten geven dan het andere. De klant heeft er echter geen baat bij belast te worden met de keuze van het meest geschikte zoekinstrument. Er zal een concept uitgewerkt moeten worden waarbij de gebruiker vanuit één interface intuïtief of gestructureerd het antwoord op zijn vragen zoekt en daarbij naadloos overstapt van het ene instrument naar het andere.

Anderzijds moet er gezocht worden om backofficekrachten te bundelen en de vergaarde knowhow in verschillende zoekinstrumenten te gebruiken.

Wat kan de Bronnenwijzer betekenen voor Bibliotheek.nl?

In Nederland is al een hele weg afgelegd in de zoektocht naar instrumenten en het op elkaar afstemmen van de verschillende producten. Het denken vanuit contexten kan een verrijking zijn.

Zo levert het ingeven van het woord 'diabetes' bij het schrijven van dit rapport 590 resultaten. Als eerste treffer is er een link met Davindi (een portaal voor scholen) waarvan de link niet blijkt te werken. De tweede hit slaat op een uitgave van Lannoo uit 1998, waarover MOM onder meer zegt: "Hoewel het soms aan de Nederlandse situatie is aangepast, moet er rekening gehouden worden met het Vlaamse taaleigen en de in België soms andere situatie (onder andere voor wat betreft het rijbewijs)". (Overigens

krijgt het werk een zeer goede kritiek). Er zijn Nederlandse bronnen over diabetes die actueler zijn en beter inspelen op de Nederlandse situatie en dus een betere ranking verdienen dan deze titel.

Stand van zaken

Er werd software ontwikkeld die 'Bronnenwijzer Basic' heet. In het Project Delphi werd een dertigtal infowijzers uitgewerkt binnen het domein gezondheid. Die kunnen geraadpleegd worden op www.bronnenwijzer.be, waar een testversie geïmplementeerd is. Op die site kunt u ook de verdere ontwikkeling van de Bronnenwijzer volgen. Begin 2007 zullen de provinciale catalogi van West-Vlaanderen (winob.cevi.be) en Oost-Vlaanderen (www.ovinob.oost-vlaanderen.be) gekoppeld zijn aan deze proefopstelling.

Op dit moment wordt onderhandeld met verschillende partners in de zoektocht naar een draagvlak en middelen voor een continuering van het project. De uitdaging bestaat erin om bibliotheken en bibliotheekondersteunende organisaties op één lijn te krijgen, zodat alle aanwezige expertise en vakarbeid, van de recensent – over de catalogograaf en de inlichtingenmedewerker – optimaal kan renderen. Project Delphi zoekt de fakkel over te dragen en alle Vlaamse en Nederlandse bibliotheekpartners in een mede-eigenaarschap te betrekken.

SAMENVATTING

Verscheidene catalogi worden vandaag ontsloten via collectieve catalogi, waarin zowel bibliotheekmaterialen als websites beschreven zijn. Zij doorzoeken verschillende soorten van databanken tegelijk. De massa informatie die voor gebruikers beschikbaar wordt, groeit exponentieel. Het Delphi-project voert een digitale tool in, de Bronnenwijzer, die de meest relevante informatiebronnen selecteert voor een bepaalde vraagcontext. Die selectie is gebaseerd op kwaliteitscriteria: de informatie moet actueel, betrouwbaar, representatief en toegankelijk zijn. Zij wordt gemaakt door een netwerk van redacteurs (informatieprofessionals), gesteund door domeinspecialisten.

ABSTRACT

The world of catalogues is changing. Different collections are disclosed in union catalogues. Besides library materials they describe websites. They search in several types of databases simultaneously. The amount of information provided for users is growing exponentially. The Delphi Project introduces a digital tool – the Resource Guide – which selects those information resources that are most relevant for the users' question context. The selection is based on quality criteria: information must be actual, reliable, representative and accessible. The selection is made by a network of editors (information professionals), supported by domain specialists.

Van de makers van BIBIS®

"U gaat verder in uw dienstverlening? ... wij ook!"

Het Virtual Knowledge System voorziet in de persoonlijke informatiebehoefte van al uw medewerkers. Alle informatiebronnen worden in één portaal (verity) via uw Intranet toegankelijk. Het beschikken over de juiste informatie en het kunnen delen van kennis is nog nooit zo eenvoudig geweest.

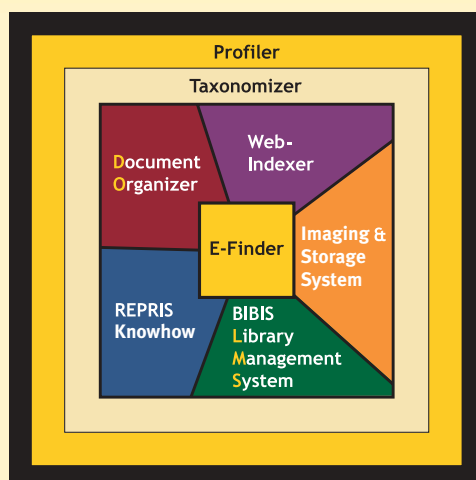

■ integraal zoeken in zowel interne als externe bronnen, zowel op metadata als full-text

■ navigeren en email-attending op basis van profielen

■ toepassingen: beeldbank, kennisbank en kenniskaarten, projectregistratie, postarchief en routing, archief, etc.

■ open standaarden voor import en export van data

■ spider en up-to-date houden van uw Internet- & Intranetsites

■ digitaliseren, indexeren en duurzaam opslaan van papieren en elektronische documenten

■ (digitale) bibliotheek gebaseerd op 100% webtechnologie. Ook op basis van ASP-hosting

■ alle toepassingen zijn flexibel van opbouw